

Krzysztof Tomasz Witczak
Uniwersytet Łódzki, Łódź
ktw@uni.lodz.pl

PRASŁOWIAŃSKI PRZYROSTEK *-*TAJB* W ŚWIELE MATERIAŁU PORÓWNAWCZEGO

Słowa kluczowe: języki indoeuropejskie, leksyka indoeuropejska, przyrostki, słowotwórstwo
Keywords: Indo-European languages, Indo-European vocabulary, suffixes, word formation

1. Wprowadzenie

W językach słowiańskich funkcjonował złożony przyrostek *-*tajb*, tworzący nazwy osobowych wykonawców czynności (*nomina agentis*). Najbardziej spektakularnym ich przykładem jest prasłowiański wyraz **ortǣjb* m. ‘oracz, rataj, rolnik’ (Wojtyła-Świerżowska 1974: 49; Trubaczow, Żurawlow 2005: 209–211; Derksen 2008: 376; Sławski 2011: 166; Matasović 2014: 158), poświadczony we wszystkich trzech grupach języków słowiańskich:

Zach.słow.: stpol. *rataj* m. ‘chłop, kmieć, oracz, rolnik’, pol. (przestarzałe) *rataj* m. ‘ts.’, dial. (pozn.) ‘parobek do orania’, (łęcz.) ‘oracz wołami’; połab. *ratoj* m. ‘rolnik’; dluž. *rataj* m. ‘ts.’; cz. (przestarzałe) *rataj*, -*je* m. ‘rolnik’, dial. (moraw.) ‘dozorca parobków’; ślc. (przestarzałe) *rataj*, -*ja* m. ‘rolnik’.

Wsch.słow.: strus. *pamau* m. ‘rolnik, oracz’, ros. (lud.) *pámaŭ* m. ‘oracz’; ukr. (przestarzałe) *pamáŭ* m., brus. *pamáŭ* m. ‘ts.’.

Pd.słow.: scs. *pamau* m. ‘oracz, rolnik; arator, agricola’, słń. *rátaj*, także *ratâj* m. ‘oracz, rolnik’; sch. dial. (Czarnogóra) *râtaj* m. ‘ts.’; bułg. *pámaŭ* ‘wiejski parobek’; maced. *pamaj* ‘ts.’.

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że dyskutowany typ nazw działacza

nie należy w słowiańszczyźnie do produktywnych. Pewne ślady żywotności przejawia jeszcze w języku starocerkiewnosłowiańskim i zabytkach cerkiewnych, najczęściej redakcji serbskiej i ruskiej, a także w języku rosyjskim i ukraińskim (Wojtyła-Świerzowska 1974: 49; por. też Matasović 2014: 158).

Z leksyki zachodniosłowiańskiej warto odnotować czeski (przestarzały) apelatyw *vozataj*, *-je* m. ‘woźnica’. Dodajmy, że sufiks **-tajb* pojawia się także w wyrazie pol. *hultaj* m. ‘nicpoń, gałgan, łobuz, szelma’, który jest – podobnie jak leksemy sł. *hultaj* m. ‘chłystek, nicpoń’ i cz. *hultaj* m. ‘łajdak, łobuz’ – zapożyczeniem z języka ukraińskiego, por. ukr. *гульм'яй* m. ‘leń, próżniak, włóczęga, hulaka’ (Boryś 2005: 196).

2. Bałtycki materiał leksykalny

Panuje powszechne mniemanie, że omawiany typ nazw działacza, mało już produktywny w językach słowiańskich, został odziedziczony z epoki wspólnoty (lub ligi) bałto-słowiańskiej (Wojtyła-Świerzowska 1974: 49; Sławski 2011: 166; Marciniak-Firadza 2013: 108). Istotnie, nazwa psł. **ortajb* m. ‘oracz, rataj, rolnik’ posiada dokładny pod względem słotwórczym i znaczeniowym odpowiednik w obu podgrupach bałtyckich (Trautmann 1923: 13; Fraenkel 1962: 17; Smoczyński 2007: 24; Derksen 2015: 62):

Zach.bałt.: stprus. *artoys* m. ‘rolnik, Ackermann’ (EV 236) [Elbinger Vokabular – K.T.W.] (Mažiulis 1988: 93).

Wsch.bałt.: stlit. *artojas* m. ‘oracz, kmieć, rolnik’, lit. *artójas*, dial. *artójis* m. ‘oracz’ (: lit. *ár̃ti* ‘orać’)¹.

Na gruncie wschodniobałtyckim ten typ słotwórczy (tworzony za pomocą formantu bałt. **-tājas*: lit. *-tojas*, dial. *-tojis*, łot. *-tājs*) cieszy się dość znaczną produktywnością (Leskien 1891: 328–329) i tworzy liczne feminina zakończone sufiksem **-tājā*: lit. *-toja*, łot. *-tāja* (Otrębski 1965: 74). Przyrostek bałtycki **-tājas* derywuje zazwyczaj formacje odczasownikowe, na gruncie łotewskim bezwyjątkowo (Endzelin 1922: 282–283). Jan Otrębski (1965: 74) przytacza liczne przykłady z literackiego języka litewskiego i z dialektów (głównie twereckiego):

Stlit. *klaustojas* m. ‘pytac’ (: lit. *kláusti* ‘pytać’); *patremtojas* m. ‘wzgardziciel’ (: *patremti* ‘odpędzić’); *gintojis* m. ‘obrońca’ (: *ginti* ‘bronić’); lit. *ganýtojas* m. ‘pasterz’

1 W języku łotewskim poświadczona jest paralelna nazwa agentywna *arājs* m. ‘oracz’ (Smoczyński 2007: 24; Derksen 2008: 376), powstała zapewne na skutek kontaminacji ogólnobałtyckiej nazwy działacza **artājs* z alternatywną formacją wschodniobałtycką **arējas*: łot. *arējs* m. ‘oracz, rolnik’, lit. *arējas* m. ‘oracz’ (Ambrazas 1993: 116; Derksen 2015: 62).

(: *ganýti* ‘paść’); *ieškótojas* m. ‘poszukiwacz’ (: *ieškóti* ‘szukać’); *maitintoja* f. ‘żywicielka (o ziemi)’ (: *maitinti* ‘żywić, karmić’); *mókytojas* m. ‘nauczyciel’ (: *mókyti* ‘uczyć, być nauczycielem’); *núomotojas* ‘ten, który komuś wynajmuje’ (: *núomoti* ‘wynajmować’); *penétoja* f. ‘żywicielka (o ziemi)’ (: *penéti* ‘karmić’); *rašýtojas* m. ‘pisarz’ (: *rašýti* ‘pisać’); *tárdytojas* m. ‘sędzia śledczy’ (: *tárdyti* ‘badać’); *uogáutoja* f. ‘kobieta zbierająca jagody’ (: *uogáuti* ‘zbierać jagody’).

Lit. dial. (twereckie) *giedótojis* m. ‘śpiewak na pogrzebie’ (: *giedóti* ‘śpiewać’); łot. *dziēdātājs* m. ‘śpiewak’ (Matasovič 2014: 158); *vedžiótojis* m. ‘człowiek prowadzący konia’ (: *vedžióti* ‘prowadzić konia podczas *talkā*, tzn. wzajemnej sąsiedzkiej pomocy w gospodarstwie i pracach polowych’); *grybáutoja* f. ‘kobieta zbierająca grzyby’ (: *grybáuti* ‘zbierać grzyby’); *ravétoja* f. ‘ta, która piele’ (: *ravéti* ‘pleć’); *vartýtoja* f. ‘ta, która przewraca siano’ (: dial. *vartýti* ‘przewracać siano’); *velétoja* f. ‘pracznica’ (: *veléti* ‘prac; wybijać bieliznę pralnikiem’).

3. Tocharski materiał leksykalny

W językach zachodniotocharskim albo kuczańskim (tocharskim B) spotykamy *nomina agentis* zbudowane za pomocą przyrostka *-tau* (< ie. *-tā-ju-), które wydają się bliskimi odpowiednikami formacji bałtosłowiańskich. Tocharski A posiada także pokrewną formację zakończoną na *-t* na skutek regularnej redukcji wygłosu. Zachowany materiał tocharski pozwala wydzielić następujące nazwy działacza:

3.1. Toch. B *olyitau* ‘przewoźnik/boatman’ (Adams 1999: 126, 2015: 180) < toch. AB *olyi* f. ‘łódź/boat’ (Adams 1999: 125) < pie. **h₃old[h]-ih₁* n. du. (wtórnie f.) ‘prowizoryczna łódź typu rojka, składająca się z dwóch połączonych koryt’, por. lit. *aldijà* f. ‘łódź’, scs. *ladii* f., pol. *łódź* f. ‘ts.’.

3.2. Toch. B *käryorttau*, A *kuryart* ‘handlarz, kupiec / trader, merchant’ (Adams 1999: 165, 2015: 180) < toch. B *karyor*, A *kuryar* (*nomen actionis*) ‘kupowanie, negocjacja handlowa / buying, business negotiation’ (Adams 1999: 144, 2015: 180). Podstawą derywacyjną tej formacji jest czasownik toch. B *käry(ā)*- ‘kupić / to buy’ < pie. **k^wreih₂*- ‘ts.’, por. gr. *πρίαμαι* ‘kupować’, stind. *krīñāti* 3 os. sg. ‘kupuje’ (Adams 1999: 165; Rix 2001: 395–396).

3.3. Toch B *pālkostau* ‘szpieg/spy’ (Adams 2015: 180). Wyraz ma jasną motywację werbalną w postaci czasownika *pālk-* ‘widzieć / to see’, ale pewne szczegóły derywacyjne (zwłaszcza element *-os-*) nie są do tej pory przejrzyste.

Douglas Q. Adams (1999: 126) zakłada, że sufixs agentywny *-ttau* (*agentive suffix -ttau*) buduje *nomina agentis* od podstawy denominalne. Nie można wykluczyć, że ten sam (lub podobny) przyrostek tworzący nazwy działacza można także zidentyfikować w poniższym leksemie:

3.4. Toch. B *wetā_u* m. ‘wojownik, żołnierz / warrior’ (Adams 1999: 608) < toch. B *weta* f. (*nomen actionis*) ‘walka, bitwa / struggle, battle’, por. też toch. A *wac* ‘bój,

walka / combat, struggle' (Adams 1999: 608). Obie te formacje (*nomen agentis* i *nomen actionis*) są derywatami urobionymi od czasownika toch. B *wāt-* 'bić się, walczyć / to fight' < ie. **uedh-* 'uderzać / to strike', por. stind. *vádhati* 'uderza, powala / strikes (down)' (Pokorny 1959: 1115; Adams 1999: 590).

Czwarty przykład nie doczekał się jednoznacznego objaśnienia morfologicznego². W danym przypadku wydaje się, że *nomen agentis* zostało zbudowane za pomocą przyrostka pie. *-*ju-*, który w językach indoeuropejskich był niekiedy używany do tworzenia nazw wykonawców czynności, por. stind. *pāyú-* m. 'opiekun, obrońca' (Lubotsky 1988: 44), awest. *pāiiu-* m. 'pasterz, opiekun' (< pie. **poh₂-jū-s* m.) w opozycji akcentuacyjnej do gr. πῶν n. 'trzoda, stado (owiec); gromada, ławica (ryb)' (< pie. **póh₂-ju* n.); stind. *tāyú-* m. 'złodziej' (Lubotsky 1988: 44) wobec scs. *tatb* m. 'złodziej', stir. *táid* m. 'ts.' (Wojtyła-Świerżowska 1974: 138–139) < pie. **teh₂-jū-s* m. obok **teh₂-ti-s* m. 'złodziej' < pie. **teh₂-* 'taić, ukrywać, kraść'.

W języku zachodniotocharskim mamy zatem trzy pewne przykłady wykorzystania przyrostka *-tau* (< ie. *-*tā-jū-*) do tworzenia nazw działacza. Sufiks ten ma bliskie paralele w językach bałtosłowiańskich: lit. *-tojas, -tojis*, łot. *-tājs*, psł. **tajb* (< ie. *-*tā-jū-*).

4. Grecki materiał leksykalny

W języku greckim występują bardzo liczne nazwy agentywne tworzone za pomocą przyrostka *-*tā-*: gr. myk. *-ta*, att.-joń. *-της*, dor. *-tās*, eol. *-tās* (Schwyzer 1939: 499–500; Leukart 1994). Greckie *nomina agentis* mogą mieć genezę zarówno dewerbalną, jak i denominalną. Poniżej wymieniam przykładowe formacje poświadczone w języku greckim.

4.1. Nazwy działacza utworzone od bazy werbalnej: gr. att.-joń. ὁρότης, dor. ὁρότās m. 'oracz, rolnik' (: gr. ὁρώ 'orać, uprawiać rolę'); gr. myk. *e-re-ta* pl. [eretāi] (KN Ch 902+; PY An1+)³, hom. ἑρέτης m. 'wioślarz' (: gr. ἐρέσσω, att. ἐρέττω 'wiosłować'); gr. hom. ἱκέτης m. 'błagalnik, człowiek przychodzący szukać pomocy lub opieki; szukający oczyszczenia ze zbrodni' (: gr. ἱκετεύω 'zbliżyć się z błaganiem', ἱκνέομαι 'przychodzić, przybywać'); gr. hom. ποιητής m. 'wykonawca, twórca, poeta' (: gr. ποίεω 'robić, wytwarzać, sporządzać, tworzyć, komponować').

2 Teoretycznie można zakładać trzy możliwe wywody zachodniotocharskiej nazwy działacza *wetāu* m. 'wojownik, żołnierz': (1) **wodh-tā-jū-* (derywat dewerbalny od toch. B *wāt-* 'bić się, walczyć'), (2) **wodh-ā-jū-* (derywat dewerbalny z cechą intensyfikującą *-*ā-*); (3) **wodhā-jū-* (derywat denominalny od toch. B *weta* f. 'walka, bitwa' < **wodhā-*). W pierwszym przypadku oczekiwaliśmy pojawienia się geminaty zębowej, która nieoczekiwanie występuje w apelatywie toch. B *kāryort-tau* 'handlarz, kupiec' (= toch. A *kuryart* 'ts.').

3 Skróty pokazują atestację w mykeńskich centrach pałacowych: KN – Knossos, PY – Pylos.

4.2. Nazwy działacza utworzone od bazy nominalnej: gr. hom. ἀγορητής m. ‘mówca’ (: gr. joń. ἀγορή, att. ἀγορά f. ‘zgromadzenie, zebranie, wiec; plac, miejsce zgromadzeń, rynek, plac targowy’); gr. ἀγρότης m. ‘wieśniak, mieszkaniec wsi’ (: gr. ἀγρός m. ‘pole, posiadłość wiejska’); gr. hom. ἵπποτης m. ‘woźnica, jeździec, rycerz’ (: gr. ἵππος m. ‘koń, rumak’); gr. hom. τοξότης, dor. τοξότας m. ‘łucznik’ (: gr. τόξον n. ‘łuk’).

Należy odnotować, że grecki rzeczownik ἀρότης, dor. ἀρότας m. ‘oracz, rolnik’ jest bliskim odpowiednikiem bałtosłowiańskich nazw wymienionych na początku artykułu.

5. Łacińskie czasowniki wielokrotne (*verba iterativa*) utworzone sufiksem -tā- w aspekcie porównawczym

W języku łacińskim dla oddania częstotliwości (niekiedy też intensywności) jakiejś czynności zużytkowano czasowniki wielokrotne na -tāre lub -itāre, tworzone od czasownika podstawowego za pomocą przyrostka -tā-. *Verba iterativa* vel *frequentativa* oznaczają, jak wiadomo, czynność częstotliwą, wykonywaną wielokrotnie, a niekiedy też nasilenie czynności czy akcji, tj. czynność intensywną, wykonywaną z natężeniem (EJO: 265). Z tego względu pozostają one w pewnej relacji do czasowników intensywnych (*verba intensiva*) z cechą *-ā- (< pie. *-eh₂-). Niektóre łacińskie czasowniki wielokrotne urobione przyrostkiem *-tā- (< pie. *-teh₂-) powstały prawdopodobnie już w dobie indoeuropejskiej, o czym świadczą poniższe zestawienia:

5.1. Łac. *itō*, -āre ‘często chodzić, chadzać’ ← łac. *eō*, *īre* (sup. *itum*) ‘iść, kroczyć, przychodzić, maszerować’ (< pie. *h₁ej- ‘iść’). Greckie *adiectivum verbale* ἰτητέον (< pie. *h₁i-teh₂- ← pie. *h₁ej- ‘iść’) wykazuje tę samą strukturę co łaciński czasownik iteratywny *itō*, -āre (< *i-tā-). Ten sam iteratywny temat *i-tā- dostrzegamy także w czasowniku stir. *ethaim* (1 os. sg. ind. praes.) ‘idę, krocę’ (< celt. *i-tā-mi) oraz w umbryjskich formach werbalnych: umbr. *etatu* (3 os. pl. imp. II) ‘itato’, *etaians* (3 os. pl. con. praes.) ‘itent’ (Brugmann 1895: 302; Rozwadowski 1961: 164; Unter- mann 2000: 241–242).

5.2. Łac. *gustō*, -āre ‘kosztować, smakować, spożywać’, *dē-gustō*, -āre ‘kosztować, próbować; lekko dotknąć’ ← stłac. *dē-gūnō*, -ēre ‘degustare’ (Paulus Festus 71 M.), co reprezentuje dawne *dē-gus-n-ō, oparte na rdzeniu ie. *ǵeus- : ǵus- ‘kosztować, smakować, próbować / kosten’ (Pokorny 1959: 399–400; Rix 2001: 166). Łacińska formacja iteratywna odpowiada czasownikom germańskim: stsaks., stwniem. *kostōn* ‘kosztować, próbować’ (< germ. *kus-tō-nan < pie. *ǵus-teh₂-) ← goc. *kiusan* ‘próbować’ (< pie. *ǵeus-) (Brugmann 1895: 302; Pokorny 1959: 400; Rozwadowski 1961: 163). Czasownik w formie podstawowej jest potwierdzony w innych starożytnych językach indoeuropejskich, por. het. *kukušzi* 3 os. sg. ‘kosztuje, próbuje, smakuje’

(< pie. **ġu-ġus-ti*), gr. γεῦω ‘dać spróbować, skosztować’, γεύομαι ‘kosztować, jeść, doświadczyć’ (< pie. **ġeus-*).

5.3. Czasownikowi łac. *putō*, *-āre* ‘cenić, szacować; zastanawiać się, rozważać; sądzić, mniemać, myśleć’ odpowiadają postaci słowiańskie: scs. *nyimamu* ‘pytać’, ros. *nyimamъ* ‘torturować’, dial. ‘próbować, usiłować, starać się’, głuż. *pytać* ‘szukać, poszukiwać; śledzić’, stcz. *ptáti* ‘pytać, szukać’, *pýtati* ‘poszukiwać’, cz. *ptát se* ‘pytać, dopytywać się’, pol. *pytać* < psł. **pətati*, *pytati* (Brugmann 1895: 302; Otrębski, Safarewicz 1937: 309; Rozwadowski 1961: 163; Boryś 2005: 506–507). Podstawą derywacyjną jest rdzeń werbalny **peu-* ‘badać, pojmować, być rozumnym’.

5.4. Łaciński czasownik wielokrotny *captō*, *-āre* ‘chwytać’, motywowany przez czasownik łac. *capiō*, *-ēre* ‘chwycić’, posiada dokładne odpowiedniki w językach celtyckich (por. stir. *cachtaim* 1 os. sg. ‘chwytam’ < celt. **kaf-tā-mi*) oraz w germańskich (np. stsaks. *haftōn* ‘tkwić’ < germ. **haf-tō-nan*) (Pokorny 1959: 527). Należy odnotować, że Jan Rozwadowski (1961: 164) zakłada denominalną genezę zestawianych tu czasowników, opartą na temacie imiesłowowym **kap-to-*, por. łac. *captus*, *-a*, *-um* (part. perf. pass.) ‘schwytany’, stir. *cacht* f. ‘niewolnica, sługa’, wal. *caeth* m. ‘niewolnik’, stkorn. *caid* ‘jeniec’, stnord. *haptr* m. ‘captus’, *hapt* n. ‘pęta, okowy, więzy’, stwniem. *haft* m. n. ‘więzienie; kajdany, okowy’, niem. *Haft* f. ‘areszt, więzienie, zatrzymanie’.

Inne łacińskie czasowniki wielokrotne powstały zapewne w procesie historycznego rozwoju ugrupowania italskiego i języka łacińskiego.

Oto lista kilku najbardziej spektakularnych przykładów:

5.5. Łac. *crepitō*, *-āre* ‘silnie szczerkać (zębami), sprawiać łoskot, hałas, szczerk’ ← *crepō*, *-āre* ‘wydobywać głos, brzmieć, szeleścić, głosić coś, mówić’.

5.6. Łac. *hietō*, *-āre* ‘otwierać szeroko usta lub drzwi’ ← *hiō*, *hiāre* ‘stać otworem, być szeroko otwartym, mieć usta otwarte, ziewać’.

5.7. Łac. *iactō*, *-āre* ‘rzucać (często lub zawsze), miotać; tu i tam rzucać, potrząsać’ ← *iaciō*, *-ēre* ‘rzucić, miecić, trącić, sypać’.

5.8. Łac. *saltō*, *-āre* ‘tańczyć, podskakiwać, skakać’ ← *saliō*, *-īre* ‘skoczyć, podskoczyć’.

5.9. Łac. *tractō*, *-āre* ‘włóczyć, ciągać’ ← *trahō*, *-ēre* ‘ciągnąć, wlec’.

Chociaż czasowniki wielokrotne na **-teh₂-* zachowały wysoką produktywność jedynie w języku łacińskim, to nie ulega wątpliwości, że również inne języki indoeuropejskie (m.in. języki celtyckie, germańskie, słowiańskie oraz język grecki) zachowały mniej czy bardziej wyraźne ślady tego typu iteratywnych formacji.

6. Greckie czasowniki wielokrotne z cechą dentalną

Język grecki zachował kilka iteratiwów, chociaż ich charakterystyczna cecha **-teh₂-* została w nich całkowicie zatarta na skutek wczesnej asymilacji spółgłoski labryngalnej **h₂* w pozycji przed gładem **ĭ*. Oto najbardziej spektakularne przykłady:

6.1. Gr. δατέομαι ‘dzielić się, podzielić między siebie; rozciąć; rozdzielać’ (< pie. **dh₂-teh₂-ĭ-om-h₂e-i*) to typowe *verbum iterativum* utworzone od greckiego czasownika δαίω ‘rozdzielać; kroić, zjadać’, δαίζω ‘rozłupać, rozdzielić, rozszczepić, rozetrwać; rozszarpać, rozedrzeć, zabijać; dzielić’ < pie. **deh₂(ĭ)-* ‘dzielić/teilen’ (Rix 2001: 103; Beekes 2010: 305–306).

6.2. Gr. πατέομαι ‘kosztować, próbować, jeść, spożywać’ (< pie. **ph₂-teh₂-ĭ-om-h₂e-i*) może być *verbum iterativum* urobionym od rdzenia pie. **peh₂(ĭ)-* ‘bronić, chronić, strzec, pilnować, paść, pasać’ (Rix 2001: 460; Beekes 2010: 1157). Ów rdzeń czasownikowy jest poświadczony w greckich formacjach nominalnych, np. gr. ποιμήν m. ‘pasterz’ obok lit. *piemuō* m. ‘pasterz, pastuch’ (Smoczyński 2007: 454–455); gr. πῶν n. ‘trzoda, stado (owiec); gromada, ławica (ryb)’ wobec stind. *pāyū-* m. ‘opiekun, obrońca’ (Lubotsky 1988: 45), awest. *pāiii-* m. ‘pasterz, opiekun’.

6.3. Gr. βοτέομαι ‘żywić się’ (< pie. **g^hh₃-teh₂-ĭ-om-h₂e-i*), por. βοτάνη f. ‘pastwisko, pasza; ziele, trawa, chwast, zielsko, roślina’ (< **g^hh₃-tĥ₂-neh₂*) reprezentuje *verbum iterativum* w stosunku do gr. βόσκω ‘paść, hodować, żywić, karmić, tuczyć, utrzymywać’ (< pie. **g^hh₃-sk^h-eh₃* ← pie. **g^heh₃-*), zob. gr. βωτήρ m. ‘pasterz, pastuch’ (< pie. **g^heh₃-tér-s*), βοῦς f. m. ‘krowa, byk’ (< pie. **g^hh₃-eu-s*)⁴.

W innych pozycjach przyrostek pie. **-teh₂-* przekształcił się regularnie w stgr. **-tā-*, att.-joń. *-τη-*, co doskonale poświadczają dane mykeńskie z II tysiąclecia p.n.e., np.:

6.4. Gr. myk. *ai-ki-pa-ta* [aigi-patās] (KN Fh 346; PY Ae 264+) ‘pasterz kóz’, nazwa złożona z apelatywu gr. αἶξ f. ‘koza’ i z tematu [patā-] czasownika iteratywnego πατέομαι (Chadwick, Baumbach 1963: 234).

6.5. Gr. myk. *qo-u-qo-ta* pl. [g^hou-g^hotāi] (KN X 480; PY Ea 305+) ‘pasterze bydła’, nazwa złożona z apelatywu gr. βοῦς f. m. ‘krowa, byk’ oraz z tematu [g^hotā-] czasownika iteratywnego βοτέομαι (Chadwick, Baumbach 1963: 179).

6.6. Gr. myk. *su-qo-ta-o* gen. pl. [su-g^hotāhōn] (PY Ea 109+) ‘pasterze świń’, nazwa złożona z apelatywu σῦς f. m. ‘świnia’ oraz z tematu [g^hotā-] czasownika βοτέομαι (Chadwick, Baumbach 1963: 179, 246), por. gr. hom. συβώτης m. ‘świniopas, świiniarz’, att. συβότης m. ‘ts.’.

6.7. Gr. myk. *e-u-da-i-ta* [Ehu-daitās] (KN Dl 47), złożone imię męskie zawierające w drugim członie formę czasownika δαίομαι raczej niż δατέομαι (Chadwick,

4 Budowa morfologiczna apelatywu gr. βοῦς jest analogiczna do gr. Ζεύς (< pie. **dĭ-eu-s* ‘niebo; bóg jasnego nieba’ < **dei-* ‘świecić’) oraz gr. ναῦς m. ‘statek’ (< pie. **nh₂-eu-s* ‘statek, łódź’ < **neh₂-* ‘pływać’).

Baumbach 1963: 181). Forma rdzenna [datā-] czasownika iteratywnego δατέομαι pojawia się natomiast w greckich imionach osobowych typu Κλεο-δάτης, lak. Γεραδάτης.

W świetle materiału greckiego nie ulega najmniejszej wątpliwości, że sufiks werbalny **-teh₂-*, tworzący czasowniki o znaczeniu iteratywnym (i niekiedy intensywnym), oraz przyrostek nominalny **-teh₂-*, tworzący nazwy działacza, mają wspólną genezę. Wolno przypuszczać, że element czasownikowy o znaczeniu iteratywno-frekwentatywnym był pierwotny w stosunku do przyrostka nominalnego. O prymarności cechy **-teh₂-* jako wykładnika czasownikowego mogą świadczyć greckie czasowniki wielokrotne zawierające ten element wprowadzony do rdzenia czasownikowego w formie infiksu (zob. niżej, cz. 7).

Możemy zatem założyć, że przyrostek nominalny **-teh₂-*, tworzący nazwy działacza, został przejęty z czasowników wielokrotnych i tym samym kontynuuje cechę werbalną **-teh₂-* o znaczeniu iteratywno-frekwentatywnym (niekiedy także intensywnym). Rzecz jasna, ta iteratywna cecha była w pełni zrozumiała dla użytkowników prajęzyka indoeuropejskiego, toteż nie ulega wątpliwości, że nazwa pie. **h₂erh₃-téh₂-s*, zachowana w grupie helleńskiej (por. gr. att.-joń. ἄροτης, dor. ἄρότης), bałtyckiej i słowiańskiej (por. stprus. *artoys* m. 'rolnik', lit. *artójas*, dial. *artójis* m. 'oracz'; scs. *pamau* m. 'oracz, rolnik; arator, agricola'; stpol. *rataj* m. 'chłop, kmieć, oracz, rolnik'; połab. *ratoj* m. 'rolnik' itd.), musiała oznaczać 'osobę, która często lub stale orze ziemię'. Omawiana nazwa agentywna **h₂erh₃-téh₂-s* została utworzona od czasownika iteratywnego **h₂erh₃-téh₂-je-ti* 'orze często lub stale'⁵, który reprezentuje postać semantycznie nacechowaną podstawowego czasownika pie. **h₂erh₃-je-ti* 'orze', por. gr. ἄρῳ 'orać, uprawiać rolę', łac. *arō*, *-āre* 'ts.', goc. *arjan*, lit. *árti* 'orać', pol. *orać* (Pokorny 1959: 62; Rix 2001: 272–273). Indoeuropejskie *nomen agentis* **h₂erh₃-téh₂-s*, wtórnie **h₂erh₃-téh₂-io-s*, przejmowało – jak sędzę – ekspresywne znaczenie wyrażane przez iteratywną formację werbalną⁶. Nazwy osobowych wykonawców czynności, które nie zawierały części iteratywnej **-teh₂-*, pierwotnie miały jakieś nienacechowane, neutralne znaczenie, np. pol. *oracz* 'ten, który orze'.

5 Ślady tego czasownika zachowały się na gruncie zachodniogermanskim, por. stwniem. *artōn*, *ardōn* 'uprawiać ziemię' (Rozwadowski 1961: 165), co należałoby wyprowadzać z archetypu germ. **ar-pō-nan*, który jest motywowany ogólnogermanskim czasownikiem podstawowym **arjanan* 'orać', por. goc. *arjan*, stnord. *erja*, stang. *erian*, stwniem. *erien*, *erren* 'orać' (Orel 2003: 23; Kroonen 2013: 34). Nie można jednak wykluczać ewentualności, że stwniem. *artōn*, *ardōn* 'uprawiać ziemię' pojawił się wtórnie jako czasownik denominalny, por. stwniem. *art* 'ziemia orna, plon / plowed land, yield' < germ. **ardiz* ~ **arpiz* f. 'ts.' (Orel 2003: 23).

6 Należy odnotować, że w dialektach polskich wyraz *rataj* posiada nacechowane, ekspresywne znaczenie: 'ten, kto dobrze orze / umie orać' (Marciniak-Firadza 2013: 108).

7. Greckie czasowniki iteratywne z infigowaną cechą *-teh₂-

Powyżej wspomniałem, że w języku greckim zachowały się czasowniki wielokrotne z cechą *-teh₂- wprowadzoną do rdzenia podstawowego w procesie derywacji infiksальной. Należy w tym miejscu podkreślić, że infiksacja w przeciwieństwie do sufiksacji (oraz prefiksacji) jest zjawiskiem nieproduktywnym w językach indoeuropejskich. Obecność zatem greckich czasowników iteratywnych z infigowaną cechą *-teh₂- dowodzi archaiczności tego typu formacji.

Gwoli prezentacji problemu omówimy trzy najbardziej reprezentatywne przykłady greckich infigowanych czasowników wielokrotnych:

7.1. Greckie czasowniki παταγέω ‘bić w bębny; huczeć, wydawać łoskot; krzyzczeć, trzepotać (o ptakach)’ oraz πατάσσω (< pgr. *παταγ-ιω) ‘uderzać, bić; ugodzić, ukłuć, trafić, razić, ranić; bić, pukać, tłuc się (o sercu)’ należy interpretować jako typowe *verba iterativa* urobione od motywującego je podstawowego czasownika gr. πηγνυμι ‘wbić, przymocować, zatknąć, rozbić (o namiocie); wsadzić’. Bicie w bębny czy bicie serca wykazują typową cechę iteratywności (także intensywności). Temat czasownika iteratywnego παταγ- ‘uderzać często lub stale’ (< pie. *ph₂-th₂-g-) został utworzony od podstawowego morfemu leksykalnego gr. παγ-, att.-joń. πηγ- ‘wbić, wsadzić’ (< pie. *peh₂-g-) za pomocą infigowania cechy *-teh₂- (na stopniu zanikowym *-th₂-) w środek rdzenia czasownikowego.

7.2. Gr. πλαταγέω ‘klaskać; bić, uderzać z hałasem’ to *verbum iterativum* w stosunku do gr. πλήσσω, att. πλήττω (aor. pass. ἐπλήγην) ‘bić, uderzać, razić, ugodzić, zranić’. Nie ulega wątpliwości, że klaskanie w dłonie to czynność powtarzająca się (zdomieszką intensywności). Stosunek tematyczny czasownikowego πλαταγ- (< pie. *plh₂-th₂-g-) do tematu podstawowego πληγ- (< pgr. *plāγ- < pie. *pleh₂-g-) jest analogiczny jak w przypadku pary παταγέω : πηγνυμι. Postulowana derywacja πλαταγ- od πληγ- (tj. pie. *plh₂-th₂-g- ← pie. *pleh₂-g-) za pomocą infiksu *-teh₂- przypomina do złudzenia powyżej omówiony wywód *ph₂-th₂-g- ← pie. *peh₂-g-. Należy odnotować, że grecki rzeczownik dewerbalny πλαταγή f. ‘klaskanie; grzechotka’ zachowuje znaczenie intensywno-iteratywne, którego nie mają paralelne formy nominalne, utworzone od czasownika podstawowego, por. gr. πληγή, dor. plāgā f. ‘uderzenie, cios; ślad ciosu, rana, blizna; bicie, chłosta, lanie; rażenie piorunem, cięcie; klęska, nieszczęście’ (< gr. πλήσσω < pgr. *plāγ-ιω), łac. plāga f. ‘uderzenie, cios, raz; ślad po zadany ciosie, rana, cięcie, pręga’ (< łac. plangō).

7.3. Gr. ἀτάλλω ‘wychowywać dziecko, hodować’ może być uznane za czasownik wielokrotny utworzony od rdzenia pie. *h₂el- ‘karmić, wychowywać / nahren, aufziehen’ (Rix 2001: 262), poświadczanego między innymi w grupie italskiej (por. łac. alō ‘karmić, dostarczać żywności; odżywiać, wychowywać, kształcić’), germańskiej (por. goc. alan, stord. ala, norw. dial. elja ‘karmić, żywić’) i celtyckiej (por. stir. alim ‘karmić’). Morfem rdzenny *h₂el- jest udokumentowany w przymiotniku gr. hom. ἀναλτος ‘nienasycony’ (< pie. *h₂-h₂el-to-s) (Beekes 2010: 98). Powyższa forma

wyduje się reprezentować typowe *adiectivum verbale* * $\alpha\lambda\tau\acute{o}\varsigma$ ('nasycony') zawierające cechę partycypialną *-*tó-*, a ściślej jego zaprzeczoną formę, gdyż grecki morfem $\acute{\alpha}\nu\text{-}$ wyraża negację. Tego typu formacja dewerbalna musiała być utworzona od niezachowanego czasownika gr. * $\acute{\alpha}\lambda\omega$, względnie * $\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$ (< * $\acute{\alpha}\lambda\iota\omega$) 'karmić, odżywiać'. Nie ulega wątpliwości, że gr. $\acute{\alpha}\tau\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$ wykazuje znaczenie iteratywne ('wychowywać dziecko, hodować') w stosunku do rdzenia podstawowego * $h_2el\text{-}$ 'karmić, odżywiać', bowiem wychowanie dziecka obejmuje wielokrotnie powtarzającą się czynność karmienia. Czasownikowy temat iteratywny $\acute{\alpha}\tau\alpha\lambda\text{-}$ (< pie. * $h_2e\text{-}th_2\text{-}l\text{-}$) został zatem utworzony od morfemu leksykalnego * $h_2el\text{-}$ za pomocą infigowanej cechy *-*teh₂-*, występującej na stopniu zanikowym *-*th₂-*.

Powszechnie uważa się, że derywacja infiksalna w językach indoeuropejskich występowała niezmiernie rzadko i zasadniczo była zjawiskiem nieproduktywnym. Według tradycyjnej opinii w prajęzyku indoeuropejskim funkcjonował wyłącznie jeden infiks, mianowicie infiks nosowy *-*n-* (w formach słabych *-*ne-*), por. łac. *linquō* 'pozostawiam', gr. $\lambda\iota\mu\pi\acute{\alpha}\nu\omega$ 'ts.' vs. stind. *riṇákti* 3 os. sg. 'pozostawia' (3 pl. *riñcánti* 'pozostawiają'), awest. *irinaxti* 3 os. sg. 'pozostawia' (Pokorny 1959: 669–670; Rix 2001: 406–407). Niekiedy ów infiks możemy dostrzec w rzadkich formacjach nominalnych jako archaizm zachowany po prawspólnocie indoeuropejskiej, między innymi w przymiotniku **dlonghos*, poświadczonym w czterech różnych ugrupowaniach indoeuropejskich, tj. w grupie germańskiej, italskiej, irańskiej i dardyjskiej:

7.4. Goc. *laggs* adi. 'długi', stnord. *langr* adi. 'ts.', stang. *lang*, ang. *long*, stsaks. *lang*, hol. *lang*, stwniem. *lang*, niem. *lang* adi. 'długi' < germ. **langa-* (Kroonen 2013: 327); łac. *longus* adi. 'długi, daleki' < ital. **dlongos* (Muller 1926: 147–148; de Vaan 2008: 348); śrpers. *drang* adi. 'długi, późny', npers. *dirang* m. 'zwłoka, przedłużenie, opóźnienie' kurd. *darang*, *dirang* adi. 'późny', adv. 'późno' < irań. **dranga-* (Rastorgujewa, Edel'man 2003: 351); khowar *drūṅg* adi. 'długi, wysoki / long, tall' < dard. **draṅgha-* (Turner 1966: 377). Wszystkie te formy sprowadzają się do archotypu pie. **dlonghos* adi. 'długi, daleki'. Dyskutowany przymiotnik w innych językach europejskich nie wykazuje żadnych śladów infiksu nosowego, por. stind. *dirghá-* adi. 'długi', awest. *darəya-* adi. 'ts.', scs. *dlǫgǫ*, sch. *dūg* adi. 'długi' (< pie. **dǫh₁ghós*); het. *dalugai-*, gr. $\delta\omicron\lambda\iota\chi\acute{o}\varsigma$ adi. 'długi' itd.

Bez wątpienia infigowane czasowniki iteratywne z cechą *-*teh₂-*/*-*th₂-* tworzą grupę o wiele archaiczniejszą od czasowników wielokrotnych z sufiksem *-*teh₂-*, które reprezentują grupę chronologicznie młodszą. Przypuszczam, że we wczesnej

7 Egzystencja tego czasownika greckiego jest sugerowana dodatkowo przez inne derywaty dewerbalne, np. gr. $\acute{\alpha}\lambda\tau\rho\nu$ n. 'zapłata za pracę w formie wyżywienia' (Beekes 2010: 98), $\nu\epsilon\alpha\lambda\acute{\eta}\varsigma$, - $\acute{\epsilon}\varsigma$ adi. (osnowa na -*es-*) 'świeży, jędrny, młody, niezmeńczony, niewyczerpany', prymarnie 'świeżo odżywiony' (Beekes 2010: 1001). Do rdzenia pie. * $h_2el\text{-}$ 'karmić, wychowywać' mogą sprowadzać się także dwa czasowniki greckie zawierające rozszerzenie o element dentalny *-*d-* lub *-*dh-* oraz sufiks duratywny -*av-*: gr. $\acute{\alpha}\lambda\delta\alpha\acute{\iota}\nu\omega$ 'żywić, wzmacniać, dawać wzrost' (< pgr. * $\acute{\alpha}\lambda\text{-}\delta\text{-av}\text{-}\acute{\iota}\omega$) oraz $\acute{\alpha}\lambda\theta\alpha\acute{\iota}\nu\omega$ 'uzdrowiać, leczyć' (Beekes 2010: 62, 66–67).

fazie rozwoju języków indoeuropejskich zaszedł proces, który możemy nazwać eks-ternalizacją infiksu iteratywnego.

Dodajmy, że rzeczownik dewerbalny πλαταγή f. ‘klaskanie; grzechotka’ (: gr. πληγή f. ‘uderzenie, cios’) ma ewidentne znaczenie iteratywne, które jest cechą immanentną czasownika πλαταγέω ‘klaskać; bić, uderzać z hałasem’ (: gr. πλήσσω ‘bić, uderzać’). Taką samą zależność musiały wykazywać analizowane w niniejszej pracy nazwy agentywne zawierające przyrostek *-teh₂-, które – w moim przekonaniu – były pierwotnie tworzone wyłącznie od czasowników iteratywnych z cechą *-teh₂-.

8. Konkluzje

Przeprowadzona analiza materiału leksykalnego dała następujące rezultaty:

1. Przyrostek ie. *-tā- (< pie. *-teh₂-) tworzy liczne nazwy działacza w języku greckim. Ten sam sufix w innych językach indoeuropejskich został dodatkowo wzmocniony przyrostkiem *-io- (w językach bałtosłowiańskich) lub *-iu- (w tocharskim B). Tocharski materiał leksykalny (por. toch. B *olyitau* ‘przewoźnik’ : toch. AB *olyi* f. ‘łódź’; toch. B *käryorttau* ‘handlarz, kupiec’ : toch. B *karyor* ‘kupowanie, negocjacja handlowa’) nie był dotychczas brany pod uwagę w badaniach słowotwórstwa słowiańskiego i indoeuropejskiego.

2. W językach indoeuropejskich za pomocą cechy ie. *-tā- (< pie. *-teh₂-) tworzy się czasowniki o znaczeniu iteratywnym (niekiedy też intensywnym). Tego typu *verba intensiva* vel *frequentativa* są doskonale zachowane w językach klasycznych, tj. w łacinie i grece. Co więcej, w języku greckim można wyróżnić grupę czasowników wielokrotnych, które budują temat czasownikowy za pomocą nieproduktywnego w językach indoeuropejskich procesu polegającego na infigowaniu cechy iteratywnej *-teh₂-/*-th₂- w rdzeń werbalny.

3. W literaturze przedmiotu zakłada się, że niektóre sufiksy mogły być przenoszone z formacji werbalnych do formacji nominalnych (lub odwrotnie). Podążając tym tropem, autor niniejszego studium dowodzi, że pradawna cecha werbalna *-teh₂- (o iteratywnym charakterze) została wykorzystana do tworzenia nazw działacza.

4. Rzeczowniki dewerbalne urobione od czasowników iteratywnych najczęściej zachowują cechę iteratywności. Autor sugeruje, że wyraz polski *rataj* ‘chłop, kmieć, oracz, rolnik’, dial. ‘ten, kto dobrze orze / umie orać’ (< pie. *h₂erh₃-teh₂-<i>io>-s) był nacechowaną, ekspresywną nazwą działacza oznaczającą ‘osobę, która często lub stale orze ziemię’, podczas gdy apelatyw *oracz* był jego synonimem o nienacechowanym, neutralnym znaczeniu (‘ten, który orze’).

Skróty

ang. – angielski; att. – attycki (dialekt j. greckiego); awest. – awestyjski; bałt. – bałtycki; brus. – białoruski; bułg. – bułgarski; celt. – (pra)celtycki; cz. – czeski; dard. – dardyjski; dłuż. – dolnołużycki; dor. – dorycki (dialekt j. greckiego); eol. – eolski; germ. – (pra)germański; głuż. – górnołużycki; goc. – gocki; gr. – grecki; het. – hetycki; hol. – holenderski; hom. – homerycki; ie. – indoeuropejski; irań. – irański; joń. – joński (dialekt j. greckiego); kurd. – kurdyjski; lak. – lakoński (dialekt j. greckiego); lit. – litewski; łac. – łaciński; łot. – łotewski; maced. – macedoński; moraw. – morawski; myk. – mykeński (dialekt j. greckiego); niem. – niemiecki; norw. – norweski; npers. – nowoperski; pgr. – pragrecki; pie. – praindoeuropejski (indohetycki); pol. – polski; połab. – połabski; ros. – rosyjski; sch. – serbochłowacki; scs. – staro-cerkiewno-słowiański; ślc. – słowacki; słow. – słowiański; słu. – słoweński; stang. – staroangielski; stcz. – staroczeski; stgr. – starogrecki; stind. – staroindyjski; stir. – staroirlandzki; stkorn. – starokornijski; stlit. – staroliteński; stłac. – starołaciński; stnord. – staronordycki; stpol. – staropolski; stprus. – staropruski; strus. – staroruski; stsaks. – starosaksoński; stwniem. – staro-wysoko-niemiecki; śrpers. – średnioperski; toch. A – tocharski A (wschodniotocharski); toch. B – tocharski B (zachodniotocharski, kuczański); umbr. – umbryjski; ukr. – ukraiński; wal. – walijski

Literatura

- ADAMS D.Q., 1999, *A dictionary of tocharian B*, Amsterdam – Atlanta.
- ADAMS D.Q., 2015, *Tocharian B: A grammar of syntax and word-formation*, Innsbruck.
- AMBRAZAS S., 1993, *Daiktavardžių darybos raida*, Vilnius.
- BEEKES R., 2010, *Etymological dictionary of Greek*, t. 1–2, Leiden – Boston.
- BORYŚ W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.
- BRUGMANN K., 1895, *A comparative grammar of the Indo-Germanic languages*, t. 4, London.
- CHADWICK J., BAUMBACH L., 1963, *The Mycenaean Greek vocabulary*, „Glotta” XLI, s. 157–271.
- DERKSEN R., 2008, *Etymological dictionary of the Slavic inherited lexicon*, Leiden – Boston.
- DERKSEN R., 2015, *Etymological dictionary of the Baltic inherited lexicon*, Leiden – Boston.
- EJO: K. Polański (red.), *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, wyd. 2, Wrocław – Warszawa – Kraków 1999.
- ENDZELIN J., 1922, *Lettische Grammatik*, Riga.
- FRAENKEL E., 1962, *Litauisches etymologisches Wörterbuch*, t. 1, Heidelberg.
- KROONEN G., 2013, *Etymological dictionary of Proto-Germanic*, Leiden – Boston.
- LESKIEN A., 1891, *Die Bildung der Nomina im Litauischen*, Leipzig.
- LEUKART A., 1994, *Die frühgriechischen Nomina auf -tās und -ās. Untersuchungen zu ihrer Herkunft und Ausbreitung (unter Vergleich mit den Nomina auf -eūs)*, Wien.
- LUBOTSKY A., 1988, *The system of nominal accentuation in Sanskrit and Proto-Indo-European*, Leiden – New York.
- MARCINIAK-FIRADZA R., 2013, *Nazwy osobowych wykonawców czynności w gwarach małopolsko-mazowieckiego pogranicza językowego*, Łódź.
- MATASOVIĆ R., 2014, *Slavic nominal word-formation. Proto-Indo-European origin and historical development*, Heidelberg.
- MAŽIULIS V., 1988, *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*, t. 1, Vilnius.

- MULLER F., 1926, *Altitalisches Wörterbuch*, Göttingen.
- OREL V., 2003, *A handbook of Germanic etymology*, Leiden – Boston.
- OTRĘBSKI J., 1965, *Gramatyka języka litewskiego*, t. 2, Warszawa.
- OTRĘBSKI J., SAFAREWICZ J., 1937, *Gramatyka historyczna języka łacińskiego*, Warszawa.
- POKORNY J., 1959, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern – München.
- RASTORGUEWA W.S., EDELMAN D.I., 2003 [= Расторгуева В.С., Едельман Д.И.], *Этимологический словарь иранских языков*, Москва.
- RIX H. (red.), 2001, *Lexikon der indogermanischen Verben*, wyd. 2, Wiesbaden.
- ROZWADOWSKI J., 1961, *Wybór pism*, t. 2, Warszawa.
- SCHWYZER E., 1939, *Griechische Grammatik*, München.
- SŁAWSKI F., 2011, *Słowotwórstwo, słownictwo i etymologia słowiańska*, Kraków.
- SMOCZYŃSKI W., 2007, *Słownik etymologiczny języka litewskiego*, Wilno.
- TRAUTMANN R., 1923, *Baltisch-Slavisches Wörterbuch*, Göttingen.
- TRUBACZOW O.N., ŻURAWŁOW A.F. (red.), 2005, [= Трубачев О.Н., Журавлев А.Ф.], *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд*, wyd. 23, Москва.
- TURNER R.L., 1966, *A comparative dictionary of the Indo-Aryan languages*, London.
- UNTERMANN J., 2000, *Wörterbuch des Oskisch-Umbrischen*, Heidelberg.
- DE VAAN M., 2008, *Etymological dictionary of Latin and the other Italic languages*, Leiden – Boston.
- WOJTYŁA-ŚWIERZOWSKA M., 1974, *Prasłowiańskie nomen agentis*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk.

The Proto-Slavic suffix *-tajb in the light of comparative data Summary

The author considers anew the origin of the Slavic suffix *-tajb, taking into account new Tocharian data which feature the agentive suffix -tau (e.g. Toch. B. *olyitau* 'boatman': Toch. AB *olyi*; Toch. B. *käryorttau* 'trader, merchant': *karyor* 'buying, business negotiation'), as well as the iterative-frequentative feature of the verbal suffix *-teh₂- in the Indo-European languages. The iterative-frequentative aspect of the Indo-European suffix *-teh₂- is securely preserved in the Latin verbal system, cf. Lat. *eō*, *īre* 'to go, walk, move, pass', Gk. *εἶμι* 'id.' (< PIE. *h₁ei- 'to go') vs. Lat. *itō*, *itāre* (verbum iterativum vel intensivum) 'to go, march', Gk. *ιτητέον* (adiectivum verbale) (< PIE. *h₁i-teh₂- 'to go frequently'). It is suggested that the iterative-frequentative (and perhaps intensive) meaning of the suffix *-teh₂- was adopted from Indo-European verbal formations and introduced into a number of nominal forms, e.g. agent nouns (*nomina agentis*) with the (verbal) suffix *-teh₂-, e.g. PIE. *h₂erh₃-je-ti 'he ploughs' → PIE. *h₂erh₃-teh₂-je-ti 'he frequently (or constantly) ploughs' → PIE. *h₂erh₃-teh₂-s m. 'a man who frequently (or constantly) ploughs the earth', i.e. 'ploughman, farmer' → PIE. dial. *h₂erh₃-teh₂-io-s m. 'id.'. The author concludes that the Proto-Indo-European archetype *h₂erh₃-teh₂-(io)-s originally denoted 'a person who frequently (or constantly) ploughs the earth'. Put differently, the Indo-European nominal suffix *-teh₂-, attested in certain agent nouns in Baltic, Greek, Slavic and Tocharian, was characterized by the iterative-frequentative aspect taken over from the corresponding verbs in *-teh₂-. The original semantic difference, reconstructible for the Indo-European proto-language, has been completely forgotten in most of the daughter languages. This is why the Ancient Greek noun ἀρότης m. 'ploughman, farmer' (< PIE. *h₂erh₃-teh₂-s m.), which originally denoted 'a person who frequently

or constantly ploughs the earth', seems to be fully synonymous with ἀροτήρ m. 'ploughman, farmer' (< PIE. **h₂erh₃-tér-s* m.) which originally indicated a man who is ploughing currently but not constantly. The same semantic difference must have existed in Baltic (e.g. Lith. *artójas* 'ploughman, farmer', OPruss. *ar toys* 'farmer' vs. Lith. *arėjas* m. 'ploughman', Latv. *arējs* m. 'ploughman, farmer'), as well as in Slavic (e.g. Pol. *rataj* 'ploughman, farmer' vs. *oracz* m. 'ploughman').